

על מיסוד הזנות בישראל

ישנן שתי גישות פמיניסטיות מרכזיות ביחס המשפטי לתופעת הזנות - הגישה האבולישוניסטית ('גישת המיגור') וגישת ההסדרה והמיסוד. שתי הגישות המרכזיות מסכימות כי הזנות כפי שהיא מוכרת כיום הינה רעה חולה המזיקה לנשים העוסקות בכך ולכלל הנשים בחברה בה זנות קיימת. הגישות נחלקות בשאלה האם מכירת מין הינה שלילית באופן אינהרנטי וכיצד לשנות את המצב הקיים. גישת המיגור סבורה שמכירת מין תמיד ובכל צורה מזיקה לנשים ועל כן יש לפעול לשם מיגורה המוחלט מהחברה. גישת ההסדרה סבורה שמכירת מין אינה מזיקה בפני עצמה וכי אי החוקיות של הזנות היא שמובילה לתנאי העבודה הקשים, האלימות, הניצול והסטיגמה שעובדות מין נאלצות להתמודד איתן. על כן יש להסדיר את הזנות ולהפכה לעבודה לגיטימית ומוגנת על-ידי דיני העבודה.

את יישומן של שתי הגישות המרכזיות - גישת המיגור וגישת ההסדרה והמיסוד - ניתן לראות באופן המובהק ביותר בחקיקה של שתי מדינות אירופאיות: שוודיה והולנד.

גישת המיגור בשוודיה מפלילה כל אדם המעורב בזנות למעט הזונה עצמה - קרי את הסרסור והלקוח - ובדומה לישראל נמנעת מהפללתה של האישה עצמה מתוך תפיסה שהיא קורבן של מציאות פטריארכאלית. מנגד, גישת ההסדרה והמיסוד בהולנד הפכה מכירת מין לפעילות חוקית אך זאת תוך הסדרת אזורי הפעילות, תנאי העבודה, גיל המועסקות, והזכויות הסוציאליות של העובדות. בחינה מדוקדקת של שתי הגישות החקיקתיות במדינות אלה מעידה שלכל אחת מהן השלכות מורכבות על חייהן של עובדות מין מקומיות וזרות.

בשוודיה, שם יושמה גישת המיגור, נטען על-ידי הרשויות כי מאז השינוי התחקיתי בשנת 1999 הזנות פחתה במדינה במידה משמעותית, וכי יש ירידה של 70-80 אחוזים במספר הגברים שרוכשים שירותי מין. אמנם אין הוכחה כי החקיקה הפחיתה את הסחר בנשים בשוודיה, אך מאז שנחקק החוק אף לא הייתה עלייה במספר קורבנות הסחר. מאידך פעילות בארגוני זכויות של עובדות המין טוענות כי האפקט המרכזי של החקיקה היא פגיעה בזכויותיהן והתדרדרות תנאי עבודתן של עובדות המין. נטען כי תעשיית המין השוודית ירדה למחנתה ובניגוד לטענת הרשויות לא נעלמה,¹ וכי כתוצאה מגישת המיגור העובדות נתונות בסיכונים גבוהים יותר, נאלצות לקבל לקוחות שבעבר יכלו לדחות ביתר קלות, משתכרות שכר נמוך יותר, ונאלצות לעבוד בתנאים קשים יותר.

¹ ניתן לראות תופעה זו אף בישראל. ככל שגוברת האכיפה תעשיית המין משנה את דרכי פעילותה ויורדת "מחתר" - הנשים עובדות ב"דירות דיסקרטיות" או מובאות לדירות אלה רק כאשר מגיע לקוח, דבר אשר הופך את תנאי עבודתן הקשים לקשים פי כמה.

בהולנד, בה נהוגה גישת ההסדרה מאז 1996, מחקרים מוכיחים שמספר הנשים העוסקות בזנות הולך וגדל. מחד נדמה כי מצבן של עובדות המין המקומיות השתפר הודות להסדרת הזנות: כיום עובדות מין זכאיות לזכויות סוציאליות, הן יכולות להגן על זכויותיהן בבתי המשפט משום שהחוזים בהם הן מעורבות אכיפים, והן נהנות מתנאי עבודה משופרים בשל הפיקוח ותחולת דיני העבודה הכלליים על יחסי העבודה שלהן. מאידך, מצבן של מי שאינן אזרחיות האיחוד האירופי הנו חמור ביותר כיוון שאלה אינן נהנות מכל אותן זכויות להן זכאיות עובדות המין המקומיות. בכך למעשה מצבן דומה לזה של עובדות המין השוודיות, אלא שהן נאלצות להתמודד גם עם פגיעות מוגברת בשל החשש מגירוש.

אם מטרנתנו הינה לייצר הסדר משפטי שימנע ניצולן של נשים המועסקות בתעשיית המין או נסחרות בה הרי שנדמה ששתי הגישות הקיימות רחוקות מלהציע פתרון מושלם, ובמיוחד הדבר כך כאשר מדובר בנשים שהן שוהות בלתי חוקיות. ככל הנראה רוב העובדות בתעשיית המין בישראל כיום שוהות בישראל באופן בלתי חוקי. נשים אלה, אם תוסדר הזנות (על-פי המודלים המקובלים של רגולציה), לא יזכו ליהנות מההגנות שתאפשר גישת המיסוד והדרתן רק תגבר. על כן, אני לא תומכת דווקא בגישת המיגור או בגישת ההסדרה, אלא סבורה כי יש להבין את העלויות והתועלות של כל אחת מהגישות בהתחשב במצב המשפטי ובפרקטיקות הקיימות בארץ; ורק באמצעות אנליזה כזו ניתן יהיה לגבש הסדר רגיש ומדויק.

הגישה הקיימת בישראל כיום ביחס לזנות הינה גישה המערבת את שתי הגישות הפמיניסטיות באופן המייצר כעין "דרך שלישית" של הסדרה, החורגת משתי הגישות שהוצגו לעיל. מחד גיסא, החקיקה הפלילית נוקטת בגישת המיגור, מאידך גיסא מוסדות מדינה רבים נוקטים מדיניות שמביאה בפועל להסדרה חלקית של הזנות בישראל (הנחיות פרקליט המדינה, פסיקת בית הדין לעבודה כי עובדת מין זכאית לזכויות מגן ככל עובדת, גביית מס הכנסה מרווחי סרסרות, הענקת חלק מתשלומי ביטוח לאומי לעובדות מין, פסיקת פיצויים נזיקיים הכוללים רכישת שירותי מין וכו'). גישה זו - ככל שניתן לכנות אותה "גישה", בהעדר כוונת מכוון - מייצרת עלויות ותועלות אחרות מאלה שמייצרות הגישות הדיכוטומיות. גישה זו רחוקה מלהיות מושלמת - היא מאפשרת העלמת עין מתנאי עבודתן הקשים ומניצולן המחפיר של עובדות המין וקורבנות הסחר; אך בו זמנית היא מייצרת רגעים הומאניים בכך שהיא מעניקה לעובדות זכויות מוגבלות, ומכירה בערך הכלכלי והחברתי של עבודתן.

אף אם נקודת המוצא היא שזנות, בצורתה הנוכחית, היא תופעה שלילית שיש לשנותה, נדמה שגישת המיגור לפיה מלחמת חרמה בזנות אכן תביא להעלמתה המוחלטת מן החברה האנושית היא מעט נאיבית. אכן, ניתן לשאול מדוע דווקא כאשר הדבר מגיע לגופן של נשים אנו נותנים למציאות להכריענו, שהרי גם עוני או אלימות הם תופעות חברתיות כרוניות ולמרות זאת החברה מוכנה להצהיר על התנגדות מוחלטת להן ומשקיעה משאבים בעקירתן מן השורש. ההבדל לגבי תופעת הזנות

הינו, שהאמונה האוטופית שתופעה זו תעלם מעל פני האדמה גובה מחיר כבד מן הנשים עובדות המין. על כן ניתן לטעון - כפי שהמקרים של שוודיה והולנד מדגימים - שהבחירה הנה בין זנות מוכרת לזנות מחתרתית, ובין מעט יותר למעט פחות זנות. בעוד המשמעות החברתית-סימבולית של החקיקה הפלילית - משמעות אשר הנה חשובה אך ניתן לטעון שזהו לאו דווקא המישור שעל פיו הכרעות צריכות להתקבל - הנה מוגבלת, המשמעות המטריאלית, מבחינת חייהן של הנשים עשויה להיות עצומה. זנות אסורה היא זנות של סחר בנשים, אונס, כליאה, אלימות, והשפלה. זנות מוסדרת, המלווה במערך אכיפה אפקטיבי, לא חפה מהתופעות האלה, אבל יש בה פוטנציאל גדול יותר לצמצם אותן, ובעיקר לפתוח פתח לנשים שעוסקות בזנות להשתחרר ממצבים כאלה על-ידי היחשפות ופנייה לעזרה, בלא הסיכון של חשיפת אי-החוקיות.

על כן, אני סבורה שכאשר מדינה שוקלת למסד את הזנות בגבולותיה עליה להיות מודעת לחסרונות וליתרונות של מהלך זה ביחס למצב הנוכחי. במישור הסימבולי המיסוד מפחית במידת מה את ההדרה של עובדות המין ועשוי לאפשר התייחסות הומאנית ומכבדת יותר אל נשים אלה. מאידך, גם כן במישור הסימבולי, צעד כזה מסיר את ההכרה המשפטית, שמייצרת גישת המיגור, במצב הקשה בו נתונות רבות מעובדות המין. עמדת המיגור מאפשרת חריגה מההנחות הליברליות של בחירה חופשית והסכמה, ומעודדת את ההבנה כי כיום עבודת המין אינה ככל עבודה, כי הנשים המועסקות בה הינן פגיעות במיוחד וכי יש להתייחס אל 'חוזה העבודה' המדובר ברגישות יתרה בעת בחינת אלמנטים של כפייה ובחירה.

במישור המטריאלי של חיי הנשים המיסוד, אם יעשה בתבונה, יכול אכן לשפר את תנאי העסקתן ותנאי חייהן של עובדות מין ישראליות אך ככל הנראה רק יקצין את ההדרה, והפגיעות של עובדות המין הזרות וקורבנות הסחר, שהן (כאמור) רוב עובדות המין בישראל. מעבר לכך יש לוודא כי המיסוד אינו מסווה לקידום אינטרסים של הסרסורים בלבד. אנו רואים מדי יום כי מהגרי עבודה בתחומי עיסוק "לגיטימיים" יותר השוהים בישראל כדן עדיין פגיעים לניצול ומועסקים בתנאי עבודה מחפירים. הענקת הגנות לעובדים במציאות של שוק העבודה כיום אין בה די כדי להבטיח שמירה על זכויות. על מנת שהמיסוד יקדם את האינטרסים של עובדות המין, ולא רק את אלה של הסרסורים, יש להבטיח מערך אכיפה נרחב בד בבד עם מיסוד הזנות. כמו כן, כיוון שמיסוד הזנות הופך את המדינה הממסדת ליעד אטרקטיבי עבור סוחרי נשים, יש לפעול ביתר שאת בתחום הסחר בנשים ולוודא כי נשים אינן מובאות בניגוד לרצון לישראל לעסוק בזנות, וכי תנאי העבודה של כל המועסקות בתעשיית המין - זרות או מקומיות, חוקיות ולא חוקיות - ממלא אחר חוקי המגן החלים על יתר העובדים והעובדות במשק.